

## มูหลาน: การวิจารณ์แนวนิเวศสำนึก

นฤพล ชูบุช

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2560

อาจารย์ ดร.กฤตยา ณ หนองคาย

ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

“มูหลาน” เป็นตำนานเก่าแก่ของหญิงสาวผู้หนึ่งนามว่า ฮวา มูหลาน ซึ่งปลอมตนเองเป็นทหารเพื่อไปรบแทนบิดา มูหลานเป็นตำนานที่มีชื่อเสียงในประเทศจีนและยิ่งเป็นที่รู้จักในสากลมากยิ่งขึ้นผ่านการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์แอนิเมชันใน ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) โดยค่ายดิสนีย์ ซึ่งได้รับผลตอบรับดีเยี่ยม สามารถทำรายได้ทั่วโลกกว่าสามร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐและได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัล Annie Awards ครั้งที่ 26 ใน ค.ศ. 1998 ผลคือภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องนี้ได้รับรางวัลในทุกสาขาที่เข้าชิง

แม้แก่นของภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องมูหลานจะเป็นการเสนอภาพของผู้หญิงเก่งที่ต้องต่อสู้กับอุปสรรคประเพณีเสมือนเป็นการท้าทายขนบธรรมเนียมที่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงและการแสดงความกตัญญูทเวทิตของบุตรที่ดี แต่หากพิจารณาตามการวิจารณ์แนวนิเวศสำนึกจะเห็นความน่าสนใจของการแสดงพลังอำนาจธรรมชาติที่มีเหนือกว่าพลังของมนุษย์แฝงอยู่ด้วย

### มูหลาน: ตำนานวีรสตรีจีน

เนื้อเรื่องในการ์ตูนเรื่องมูหลานนั้นอิงมาจากตำนานเรื่องมูหลานซึ่งแต่งขึ้นในแผ่นดินจีน เรื่องราวของมูหลานปรากฏในบันทึกหลายเล่มเริ่มจากบันทึกของ หมิงอั้งจื้อ (บันทึกราชวงศ์หมิง) ได้กล่าวว่างานางเป็นหญิงแซ่ จู แต่ในชิงอั้งจื้อ (บันทึกราชวงศ์ชิง) กล่าวว่านางแซ่ เว่ย เรื่องมูหลานได้ถูกนำมาเล่นเป็นอุปรากรจีนในชื่อว่า “มูหลานออกศึกแทนบิดา” อันเป็นบทประพันธ์หนึ่งในชุด “ชื่อเซิงหยวน” ของสี่วีเว่ย ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิง โดยในบท

ประพันธ์นี้ระบุว่านางแซ่ “ฮวา” แต่ยังมีผู้ศึกษาบทกวีซึ่งอ้างอิงกลอนมู่หลานฉือ ที่กล่าวว่า แซ่ของนางคือแซ่ “มู่”

ส่วนในเรื่องถิ่นกำเนิดของมู่หลานนั้นมีการกล่าวแตกต่างกันออกไป บ้างว่านางเป็นคนมณฑลเหอเป่ย์ อำเภอหวัน บ้างว่าเป็นคนเหอหนาน อำเภอซางชิว บ้างว่าเป็นคนอำเภอเหลียงโจว มณฑลกวางชู่ อย่างไรก็ตามนางเป็นชาวฉงหยวนคือในแถบที่ราบลุ่มตอนกลางของประเทศจีนแน่นอน

อีกปริศนาหนึ่งคือมู่หลานอยู่ในยุคสมัยใดของจีนกันแน่ เฉงต้าซาง นักทฤษฎีภูมิศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่ง บันทึกไว้ว่า มู่หลานมีชีวิตอยู่ในช่วงราชวงศ์สุยคาบเกี่ยวกับราชวงศ์ถัง ทั้งซ่งเสียงเฟิงซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์ซ่งก็กล่าวว่านางเป็นคนช่วงราชวงศ์สุยเช่นเดียวกัน แต่เหยาอิงซึ่งมีชีวิตในสมัยราชวงศ์ซ่งก็บอกว่านางมีตัวตนอยู่ในสมัยหกราชวงศ์ซ่งซึ่งเป็นช่วงที่เกิดขึ้นหลังการล่มสลายของราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ใน ค.ศ. 220 และอยู่ในช่วงระหว่างยุคสามก๊ก (ค.ศ. 220 – 265) ราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265 – 420) และราชวงศ์ใต้ราชวงศ์เหนือ (ค.ศ. 420 – 581) ถือเป็นช่วงเวลาที่ไม่แน่นอนจิ้นวุ่นวาย บ้านเมืองแตกแยกกระส่ำระสายเต็มไปด้วยสงคราม ยุคหกราชวงศ์สิ้นสุดเมื่อพระเจ้าสุยเหวินตี้ (ค.ศ. 581 – 604) รวบรวมจีนเหนือกับจีนใต้เป็นปึกแผ่น และก่อตั้งราชวงศ์สุย ที่สำคัญคือมีการบันทึกเรื่องของฮวามู่หลานแพร่หลายแล้วในฉงหยวนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังซึ่งเป็นช่วงสมัยต่อจากราชวงศ์สุย

ตามบันทึกประวัติศาสตร์และนิทานชาวบ้านเล่าไว้สอดคล้องกันคือเมื่อทางการประกาศเกณฑ์ทหาร บิดาของฮวามู่หลานได้รับหมายเรียก นางสงสารบิดาผู้ชราและสุขภาพไม่ดี ทั้งน้องชายยังเยาว์นัก จึงลอบปลอมเป็นชายจากบ้านไปเป็นทหารแทนบิดา หลังจากใช้ชีวิตเสี่ยงตายในสมรภูมิต่างหลายปีนางก็ได้ปลดประจำการ จักรพรรดิพระราชทานตำแหน่งขุนนางเป็นบำเหน็จความชอบแต่นางกลับทูลขอเพียงอาซาพันธ์ดีตัวเดียวเพื่อเดินทางกลับบ้านเกิดและใช้ชีวิตธรรมดาทั่วไป ต่อมาเมื่อเหล่าสหายทหารที่ร่วมรบมาเยี่ยมมู่หลานที่บ้านจึงได้รู้ความจริงและตกตะลึงว่าแท้จริงแล้วมู่หลานเป็นสตรี

วิกรรมความกล้าของฮวามู่หลานเผยแพร่ออกไปทั้งในรูปแบบกวี ร้อยแก้ว อุปรากรจีน และภาพยนตร์ นับได้ว่านางเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือมานับพันปี

ส่วนในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง *มู่หลาน* ของดิสนีย์นั้น มีโครงเรื่องคล้ายกับตำนานเรื่องมู่หลานของตำนานจีน ต่างกันเพียงรายละเอียดบางส่วน เนื้อเรื่องย่อมีดังนี้ *มู่หลาน* หญิงสาวชาวจีนที่มีความเฉลียวฉลาดและรักสนุกแห่งบ้านสกุลฮวา ต้องไปหาแม่สื่อเพื่อทดสอบความเป็นกุลสตรีตามธรรมเนียมจีนแต่ก็เกิดความผิดพลาดเพราะจิ้งหรีด *ครีตี้* ที่ยามอบให้ได้ ก่อความจนทำให้มู่หลานสอบตกและผิดหวังกลับบ้าน

ในเวลานั้นทางตอนเหนือของจีน ฉางหยูและทหารในชนเผ่าอนารยชนที่อาศัยนอกกำแพงเมืองจีนซึ่งในเรื่องเรียกว่าชาวฮั่นยกกองทัพมาบุกแผ่นดินจีน (ดูจากฉลองพระองค์ของฮ่องเต้สีทองกับพระมหามงกุฎแบบราชวงศ์ฉิน สันนิษฐานว่าอยู่ในช่วงราชวงศ์สุย เพราะหากราชวงศ์ก่อนหน้าคือราชวงศ์ฉินและฮั่นฉลองพระองค์มังกรจะเป็นสีดำ แต่หากถัดจากราชวงศ์สุยไปคือราชวงศ์ถังฉลองพระองค์สีทอง แต่พระมาลาจะต่างกันไม่ใช่แบบอิทธิพลราชวงศ์ฉิน ยิ่งราชวงศ์ซ่งฉลองพระองค์จะเป็นสีแดง ดังนั้นช่วงเวลาที่เป็นแอนิเมชันเรื่องนี้ยกมาอาจเป็นช่วงราชวงศ์สุย) โดยบุกฝ่ากำแพงเมืองจีนมาได้และกำลังมุ่งเข้าสู่เมืองหลวง เหตุนี้พระจักรพรรดิ จิ้งทรงมีพระบรมราชโองการเรียกเกณฑ์พลเพิ่มขึ้นโดยมีเสนาบดีฉิง ฟู เป็นคนเรียกหมายระดมพล ซึ่งครอบครัวตระกูลฮวาของมู่หลานก็โดนหมายเรียกเช่นกัน พ่อเธอซึ่งเป็นชายคนเดียวในบ้านมีอายุมากและบาดเจ็บที่ขาจากศึกครั้งก่อนหน้าจึงจำเป็นต้องไปออกรบตามพระบรมราชโองการ ด้วยความกตัญญูของ มู่หลานกลัวบิดาเสียชีวิตในสมรภูมิเธอจึงปลอมเป็นชายเพื่อไปรบแทนพ่อโดยขโมยหมายเรียกระดมพล ชุดเกราะและดาบของพ่อออกจากบ้านไปพร้อมกับคาน ม้าคู่ใจ มุ่งไปเข้ากองทัพทันที แม่ต่อมาย่า พ่อ และแม่ของมู่หลานรู้ความจริงก็สายไปเสียแล้ว

ก่อนจะเข้ากองทัพมู่หลานได้เจอกับมูซู มังกรซึ่งเป็นสัตว์ในศาลบรรพชนตระกูลฮวา และจิ้งหรีด *ครีตี้* ที่ย่าเคยมอบไว้ให้นาโชค ทั้งสองต่างมาเพื่อช่วยเหลือมู่หลานให้ผ่านอุปสรรคทั้งหลายไปได้ การเข้าไปในกองทัพของมู่หลานทำให้เธอพบกับนายกองหลี่ซางซึ่งเป็นหัวหน้า

ฝึกกองกำลังเสริม และยังพบกับเหยา หลิงและเฉียนโป ซึ่งต่อมาคือสหายที่อยู่เคียงบ่าเคียงไหล่กับมู่หลาน แม้การเข้าไปกองทัพครั้งแรกของมู่หลานจะยากลำบากเพราะความเป็นหญิงที่ร่างกายอ่อนแอกว่าชายจนถูกนายกองหลี่ซางไล่กลับบ้าน แต่ด้วยมานะและสติปัญญาทำให้มู่หลานสามารถพิชิตภารกิจการฝึกของหลี่ซางได้ทั้งหมดจนเป็นที่ยอมรับของนายกองและเพื่อนๆ พลทหาร

ความตั้งใจของมู่ชู่คือการพิทักษ์มู่หลานและช่วยมู่หลานในการสร้างผลงานเพื่อที่ตนจะได้กลับไปรับตำแหน่งเทพผู้พิทักษ์สกุลฮวาตามเดิม จึงให้ครีตี้เขียนสารปลอมว่าแม่ทัพหลี่ซึ่งเป็นบิดาของหลี่ซางต้องการให้ยกทัพหนุนไปหาอำมาตย์ฉิง พู ได้รับสารจึงรีบไปแจ้งนายกองหลี่ซางและยกกองทหารเพื่อไปหาทัพหลวง แต่แล้วเมื่อไปถึงก็กลับเห็นว่าทัพหลวงได้พ่ายแพ้และทหารล้มตายสิ้น ทั้งตัวแม่ทัพหลี่ก็หายไปแล้วแต่เพียงหมวกแม่ทัพเท่านั้น หลี่ซางจึงสั่งให้รีบยกทัพกลับไปช่วยเหลือเมืองหลวงและปกป้ององค์จักรพรรดิ แต่แล้วระหว่างทางพบทัพใหญ่ฉางหยูจึงยิงปืนใหญ่ใส่จนเหลือปืนใหญ่ลูกสุดท้ายเพียงลูกเดียว ขณะที่ฉางหยูและกองทัพกำลังบุกเข้ามามู่หลานเลือกที่จะยิงปืนใหญ่ใส่ภูเขาหิมะเพื่อทำให้หิมะถล่มทับกองทัพฉางหยูพินาศสิ้น ฉางหยูโกรธแค้นมากจึงฟันมู่หลานจนบาดเจ็บแต่ก็ถูกหิมะถล่มทับในเวลาต่อมา เนื่องจากมู่หลานถูกฟันจึงต้องทำแผลและความจริงก็ปรากฏว่าเธอเป็นสตรี นายกองหลี่ซางไม่เอาโทษประหารมู่หลานเพราะมู่หลานช่วยชีวิตเขาไว้ และพากองทหารเดินทางกลับเมืองหลวงโดยทิ้งมู่หลานไว้เบื้องหลัง มีเพียงมู่หลาน คาน มูชู่ และครีตี้ที่นั่งเสียใจอยู่ที่สนามรบ แต่แล้วมู่หลานเห็นว่าฉางหยูและทหารเอกของเขาอีก 5 คนยังไม่ตายจึงรีบเข้าเมืองไปแจ้งข่าวแต่ไม่มีใครเชื่อเพราะตนเป็นผู้หญิง สุดท้ายฉางหยูและพวกปรากฏตัวพร้อมกับจับองค์จักรพรรดิไป มู่หลาน นายกองหลี่ซาง มูชู่ ครีตี้และเพื่อนทั้งสามคนจึงลอบเข้าวังไปช่วยองค์จักรพรรดิจนพระองค์ปลอดภัย เหลือเพียงมู่หลานและหลี่ซางที่กำลังต่อสู้กับฉางหยู มู่หลานล่อฉางหยูขึ้นไปหลังคาพระราชวังและให้มูชู่กับครีตี้ยิงพลูใส่ฉางหยูพ่ายแพ้ไป

หลังจัดการกับฉางหูและพรรคพวกได้แล้ว จักรพรรดิได้พระราชทานรางวัลแก่มูหลานมากมายแต่มูหลานขอเพียงให้ตนได้กลับบ้านเท่านั้น พระองค์จึงพระราชทานดาบฉางหูและตราราชลัญจกรให้เพื่อเป็นเกียรติแก่ตระกูลฮวาแทน มูหลานกลับถึงบ้านพบครอบครัวและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ส่วนมูซูได้คืนตำแหน่งกลับไปเป็นเทพารักษ์ตามเดิม

### มูหลาน: ผู้หญิงคือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

หากเราพิจารณาภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องมูหลานโดยใช้การวิจารณ์แนวนิเวศศึกษา (ecocriticism) จะพบว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ได้เสนอให้เห็นว่าผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่เป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติผ่านตัวละครหลักคือมูหลาน ด้วยมูหลานถือเป็นผู้หญิงที่เข้าใจธรรมชาติและใช้ชีวิตโดยผูกพันกับธรรมชาติจนอาจกล่าวได้ว่ามูหลานคือธรรมชาตินั่นเอง สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้คือชื่อของเธอโดยคำว่า "มูหลาน" 木蘭 มีความหมายว่า ดอกแมกโนเลียหรือดอกกล้วยไม้ป่า แซ่ของมูหลานคือ "ฮวา" 花 แปลว่าดอกไม้ ทั้งชื่อและแซ่ของมูหลานจึงเป็นสิ่งที่สื่อว่าเธอมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติโดยเฉพาะดอกไม้ ในตอนที่มูหลานกำลังจะไปหาแม่สื่อเพื่อสอบการเป็นกุลสตรีนั้นเธอเป็นผู้หญิงคนเดียวที่ติดดอกไม้ประดับบนศีรษะในขณะที่คนอื่นไม่มี และดอกไม้ที่คล้ายกับดอกแมกโนเลียซึ่งดอกแมกโนเลียเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง มีความหมายถึงความสง่างาม ความแข็งแกร่ง และความซื่อตรง ซึ่งตรงกับอุปนิสัยของมูหลานทั้งสิ้น ดอกไม้บนหัวของมูหลานยังอาจเป็นดอกท้อซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งชีวิต การเจริญเติบโต และความมั่งคั่ง ได้ด้วย ดอกท้อเป็นดอกไม้ที่เป็นมงคลมากที่สุดในบรรดาดอกไม้ทุกชนิด การปักดอกท้อบนศีรษะของมูหลานจึงอาจหมายถึงการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ทั้งยังกระทำขณะให้แม่สื่อตัวเพื่อจะก้าวเข้าสู่การเป็นศรีภรรยาด้วย ดังนั้นชื่อ ความหมายของชื่ออุปนิสัย เครื่องประดับ ล้วนแสดงให้เห็นว่ามูหลานกับธรรมชาติที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งสิ้น

มูหลานมีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างยิ่งเพราะชีวิตและกิจวัตรของมูหลานสัมพันธ์กับธรรมชาติที่แวดล้อมรอบกายเธอโดยเริ่มจากโก๋ซันเป็นสัญญาณการบอกเวลาลายมเข้า เธอผูกกระดุกห้อยไว้หน้าสุนัขซึ่งเธอเรียกว่า "เจ้าตัวเล็ก" และผูกถุงรำข้าวกับเชือกไว้ที่

ปลอกคอเพื่อให้เจ้าตัวเล็กวิ่งจับกระดูกไปเรื่อยๆ รำข้าวในถุงถูกลากไปเรื่อยไปตามทาง ไกลในบ้านได้มาจิกกินรำข้าวนั้นโดยมู่หลานไม่ต้องเสียเวลาลงมือให้อาหารไก่อเอง ถือเป็นการ แสดงไหวพริบและแสดงการพึ่งพากันและกันระหว่างธรรมชาติกับมู่หลานด้วย

นอกจากนี้มู่หลานยังใช้ธรรมชาติเป็นที่พึ่งพิงในยามประสบกับความทุกข์ เช่นในตอน ที่มู่หลานไม่ผ่านการทดสอบกับแม่สื่อ เธออับอายและเศร้าใจมากที่ทำให้ตนเองและคนใน ครอบครัวต้องผิดหวัง มู่หลานจึงเดินไปยังสวนหลังบ้าน ปล่อยครีตัจจ์หรือหินนาโซคให้เป็นอิสระ และยืนมองน้ำในสระน้ำ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติเป็นเครื่องช่วยเยียวยาจิตใจเธอ หรือในตอนที่อยู่ของมู่หลานจำเป็นต้องไปออกรบ มู่หลานเสียใจและไปนั่งร้องไห้ตากฝนอยู่ที่ม้งกรหินในสวน การเกิดพายุ ฟ้าร้อง ฝนตก นอกจากจะแสดงให้เห็นอารมณ์เศร้าของตัวละครแล้ว ยังแสดงอีกมุมหนึ่งว่าธรรมชาติก็เศร้าไปพร้อมกับตัวมู่หลานด้วย ตรงกันข้ามในยามที่มู่หลานมีความสุขธรรมชาติก็จะสดใสงดงามเหมือนกับอารมณ์ความรู้สึกของมู่หลาน เช่นกัน

มู่หลานเป็นคนที่รู้จักธรรมชาติดีมาก ใช้สติปัญญาในการเรียนรู้และใช้ธรรมชาติให้เป็น ประโยชน์ โดยเฉพาะตอนฝึกเป็นทหาร นายกองหลี่ซางใช้วิธีการฝึกโดยยิงธนูขึ้นไปปักบน ยอดเสาและให้พลทหารปีนขึ้นไปเก็บมาให้ได้โดยมีลูกเหล็กถ่วงแขนสองข้าง สิ่งที่มู่หลานทำ คือการใช้น้ำหนักลูกเหล็กถ่วงร่างกายขึ้นไปบนยอดเสาและเก็บลูกศรของนายกองได้ ที่มู่หลานทำได้ไม่ใช่เพราะมู่หลานแข็งแรงกว่าผู้ชายแต่มู่หลานรู้จักใช้แรงจากธรรมชาติคือ แรงถ่วงจากลูกเหล็กในการพยุงร่างกายตนเองปีนขึ้นสู่ยอดเสา ทั้งสิ่งที่ทำให้มู่หลานชนะข้าศึก ได้ก็คือข้อที่รู้จักธรรมชาตินี้ มู่หลานรู้ธรรมชาติของหิมะ รู้วิธีจะทำให้หิมะเหล่านั้นถล่มลงมา มู่หลานแทบไม่ได้ใช้ทักษะความเป็นชายในการสู้รบเลยแต่มู่หลานใช้ความรู้จักและความ เข้าใจในธรรมชาติพิชิตกองทัพฮั่นของฉางหยูต่างหาก

แม้มู่หลานเป็นคนที่ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติก็จริงแต่เธอก็กลับไม่เคยทำร้ายหรือ เบียดเบียนธรรมชาติ ดังเช่นการที่เธอปล่อยครีตัจจ์ไปหลังจากที่ครีตัจจ์ก่อเรื่องกับแม่สื่อจนแม่สื่อ เตือดร้อนและตัวมู่หลานเองก็ได้รับการตำหนิและประจาน หากลองสมมติว่าเป็นผู้อื่นที่ไม่ใช่

หลานครีคิดงโดนบ้ตายไปตั้งแต่บ้านแม่สื่อแล้ว แต่มูหลานกับไมโทซ ไมโกรธ และไม่ทำร้ายครี  
คือเลย ซ้ำยังปล่อยครีคือออกจากกรงให้เป็นอิสระอีกด้วย

ในเรื่องมูหลานหากเทียบความใกล้ชิดธรรมชาติระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงจะเห็นว่าผู้หญิง  
เป็นเพศที่ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าผู้ชาย ในฉากรายกกองทหารเพื่อไปสมทบกับทัพหลวง  
นั้นจะเห็นว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายทำเกษตร แต่จะมีก็เพียงผู้หญิงในเมืองที่มีได้ใกล้ชิดธรรมชาติมาก  
เท่าและผู้หญิงบางคนมิได้สัมพันธ์กับธรรมชาติเลย ที่เด่นชัดคือ “แม่สื่อ” นั่นเอง

แม่สื่อคือ “ซัวตรงข้าม” กับมูหลาน ทั้งด้านอุปนิสัย รูปร่างหน้าตา ทัศนคติ ไปตลอด  
จนถึงเรื่องนิเวศสำนักด้วย โดยแม่สื่อถือเป็นหญิงที่ใช้ชีวิตผูกกับกฎและธรรมเนียมของสังคม  
ที่สร้างโดย “ผู้ชาย” ซึ่งตรงกันข้ามกับธรรมชาติ ผลคือเธอกลายเป็นตัวละครที่ไม่สามารถ  
ดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างมีความสุขได้โดยดูจากการที่ครีคือก่อกวนเธอแต่เธอไม่สามารถ  
จัดการครีคือได้ทั้งยังพาดตนเองบาดเจ็บจากความชุ่มซาม ดังนั้นสิ่งที่แอนิเมชันมูหลานนำเสนอ  
จึงแฝงความแตกต่างระหว่างหญิงที่สัมพันธ์และไม่สัมพันธ์กับธรรมชาติอีกด้วย

นอกจากนี้ในเรื่องยังมีการชมโฉมมูหลานด้วย แต่เป็นการชมโฉมที่ล้าลึกมากคือมิได้ชม  
แต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอกหรือเพียงแต่เปรียบว่าเธอเป็นผู้ดูกระทำเหมือนกับดอกไม้ใน  
ธรรมชาติ แต่เป็นการชมไปถึงคุณค่าภายในนั่นคือประโยชน์ที่พ่อของมูหลานกล่าวว่า “*ไม่ว่า  
เชื้อเลย ปีนี้ดอกท้อบ้านเราบานสะพรั่งกว่าทุกปี คุณันลี ดอกนั้นน่าจะยังไม่บาน แต่พ่อมันใจ  
ว่ายามใดที่มันบานมันจะต้องเป็นดอกท้อที่งดงามกว่าดอกใดๆ*” ประโยคนี้เป็นการชมมูหลาน  
ว่า 1) มูหลานคือดอกท้อที่งดงามซึ่งข้อนี้หมายถึงรูปลักษณ์ภายนอก 2) มูหลานคือดอกท้อที่  
จะผลิบานงามกว่าดอกอื่นเพราะต้องรอเวลาที่นานกว่า ข้อนี้เปรียบได้กับสิ่งที่ได้มาด้วยความ  
ลำบากย่อมมีค่ากว่าของทั่วไป ดอกไม้ที่รอการผลิบานก็เหมือนมูหลานที่รอวันพิสูจน์ตนผ่าน  
อุปสรรคซึ่งจะทำให้เธอมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังอาจหมายถึงโอกาสของมูหลานที่ยัง  
มาไม่ถึงแต่สักวันก็ย่อมมีแน่ เหมือนดอกไม้ที่ไม่ว่าจะช้าหรือเร็วก็ย่อมมีวันผลิบาน คำพูดของ  
พ่อมูหลานคล้ายกับที่จักรพรรดิที่ตรัสกับหลี่ซางเป็นเชิงชักนำเล็กน้อยว่า “*บุปผาที่ผลิบานใน*

ยามยาก คือดอกไม้งามที่หายากเหนือมวลไม้โต” มู่หลานจึงได้รับการเปรียบเป็นดอกไม้ที่งดงาม หายาก มีค่าสูงกว่าดอกไม้ธรรมดาหรือหญิงอื่นทั่วไป

นอกจากเรื่องความงามแล้วยังมีการกล่าวถึงสัญลักษณ์ของผู้หญิงผ่านดอกไม้เช่นการที่เหยา หลิง และเฉียนโป ลงเล่นน้ำตอนที่มู่หลานกำลังอาบน้ำอยู่ มู่ชู่เป็นกังวลว่าพวกเขาทั้งสามจะเห็นสรีระของเธอจึงพูดออกไปว่ากลัวพวกเขาจะเห็น “ดอกบัวคู่” ของมู่หลาน ซึ่งดอกบัวเป็นสัญลักษณ์แทนถิ่นของผู้หญิง ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่มักถูกยกมาเปรียบกับผู้หญิงเสมอ เป็นการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับธรรมชาติเชื่อมโยงกัน

### โลกของสัตว์

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสัตว์ต่างๆ ในเรื่องเป็นตัวช่วยสำคัญของมู่หลานและมีความสำคัญยิ่งกว่าตัวละครมนุษย์เสียอีก เริ่มจาก คาน ม้าคู่ใจของมู่หลาน คาน เป็นทั้งพาหนะ ช่วยลากรถ เก็บปืนใหญ่ และเป็นทั้งเพื่อนที่ดีของมู่หลาน ยามมู่หลานประสบปัญหาต่างเช่นตอนที่มู่หลานถูกเปิดเผยว่าเป็นผู้หญิงคานก็อยู่เคียงข้างและเป็นผู้ห่มผ้าให้เธอ หรือตอนที่มู่หลานถูกฉวางหยู ฟินและกำลังหนีหิมะถล่มคานก็วิ่งเข้าไปช่วยจนทั้งสองปลอดภัย นอกจากคานแล้วม้าตัวอื่นๆ ในเรื่องก็ล้วนก่อคุณแก่เจ้าของทั้งสิ้น โดยเฉพาะการเป็นพาหนะในการเดินทางและการสู้รบ ม้าจึงเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์และสร้างคุณให้กับมนุษย์อย่างมาก

จิ้งหรีดครีตี้ จิ้งหรีดนำโชคตามความเชื่อของย่ามู่หลานซึ่งในความจริงนั้นจิ้งหรีดถือเป็นสัญลักษณ์แห่งโชคลาภตามความเชื่อในประเทศจีนจริงๆ ซึ่งพวกเขาถือว่าจิ้งหรีดเป็นสัญลักษณ์ของการทวนมาถึงของฤดูใบไม้ผลิ ชาวจีนจะจับจิ้งหรีดมาเลี้ยงไว้ในบ้านโดยเชื่อว่าการมีจิ้งหรีดไว้ในบ้านสักตัวจะทำให้คนในบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ทั้งจิ้งหรีดยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการเติบโตของผลผลิตทางการเกษตรในช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน จึงเป็นเหตุให้ในประเทศจีนเมื่อได้ยินเสียงจิ้งหรีดก็หมายความว่า การเก็บเกี่ยวปีนี้น่าจะได้ผลดีและสภาพอากาศที่สดใสกำลังจะมาถึง นอกจากนี้ในอดีตจีนเคยให้ความสำคัญกับจิ้งหรีดมากขนาดที่เคยมี



ช่วงเวลาหนึ่งที่เรียกกันว่า “วัฒนธรรมจิ้งหรีด” โดยยกย่องบูชาจิ้งหรีดเป็นเครื่องหมายของ โชคลาภและความอุดมสมบูรณ์

ในเรื่องมู่หลานการที่ครีศรีทำให้การดูตัวกับแม่สื่อของมู่หลานพึงอาจเป็นการช่วยให้ มู่หลานได้เจอกับผู้ชายที่ดีในเวลาต่อมาคือ “หลี่ซาง” ก็ได้ เพราะหากมู่หลานผ่านการทดสอบ อย่างราบรื่นเธออาจได้เป็นสะใภ้คนอื่น นอกจากนี้ครีศรียังช่วยเหลือมู่หลานเรื่องอื่นๆ ตั้งแต่ เป็นนาฬิกาปลุก, ชักน้ำให้มู่ชามาช่วย, เป็นลูกมือ มู่ชวยเหลือมู่หลาน ตลอดจนเป็นคนเขียน สารให้ทัพหนุเดินทางไปสมทบ หากครีศรีไม่ได้เขียนสารปลอม ทางการเงินอาจรู้เรื่องการ พ่ายแพ้ของทัพหลวงช้าเกินไปและแก้ไขวิกฤตที่ฉางหยูใกล้บุกถึงเมืองหลวงไม่ได้

มู่ชู มังกรสีแดงซึ่งเดิมเป็นรูปปั้นอยู่ที่ตะเกียงวางธูปของศาลบรรพชนตระกูลฮวา ถือเป็นตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง มู่หลานจะไม่สามารถทำภารกิจสำเร็จได้เลยหาก ไม่มีมู่ชูโดยเริ่มตั้งแต่การปลอมตนเป็นชายเข้าไปในกองทัพ การตั้งชื่อใหม่ว่าผิง การได้รับความช่วยเหลือตอนฝึกทหาร หรือแม้แต่ตอนที่ยิงปืนใหญ่เพื่อทำลายทัพฉางหยูซึ่งหากไม่มีไฟ จากมู่ชูก็ก็นั่นว่ามู่หลานจะยิงปืนใหญ่ได้ มู่ชวยังถือเป็นผู้เตือนสติมู่หลานหลายๆ ครั้ง ดังตอนที่มู่หลานเสียใจที่ทุกคนรับรู้ความจริง มู่ชูเป็นผู้บอกว่า “เจ้าต้องหัดทำใจปล่อยวางซะบ้าง” แสดงว่ามู่ชูเป็นผู้ให้สติแก่มู่หลานด้วย ในตอนท้ายเรื่องมู่หลานก็จบประโยคของเรื่องว่า “ขอบใจมู่ชู” เท่ากับเธอเห็นพระคุณของมู่ชูซึ่งถือเป็นสัตว์ตัวหนึ่งในธรรมชาติที่ทำให้เธอ ประสบความสำเร็จ

ในทางความเชื่อนั้นมังกรจีนเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัตว์ของเทพเจ้าบนสวรรค์ เป็น ตัวแทนของกษัตริย์ หากพิจารณาตั้งนี้การที่มู่ชูมาก็เหมือนกับส่งมังกรซึ่งเป็นเทพเจ้าลงมา ช่วย อึ่งมังกรถือเป็นสัตว์สูงสุดและเป็น “ผู้ควบคุมธรรมชาติ” ในวัฒนธรรมจีน ทั้งฝนฟ้า และมหาสมุทรล้วนมีมังกรเป็นเจ้าของทั้งสิ้น จริงอยู่ว่า มู่ชูเป็นเพียงมังกรตัวเล็กและไม่ได้มี ฐานะสูงนักแต่คุณต่างๆ ที่มู่ชูให้มู่หลานก็ไม่ได้ยิ่งหย่อนแต่อย่างใด หากไม่มีมู่ชู มู่หลานอาจไม่ สามารถจัดการกับฉางหยูได้เลย เพราะนอกจากสมรภูมิที่ใช้หิมะถล่มกองทัพฮั่นแล้ว ยังมีการ

จัดการฉางหยูบนหลังคาพระราชนิเวศน์ที่มู่หลานก็ได้มีขุนนางที่เป็นผู้นำพลมาจุดใส่ฉางหยูจนจัดการเขาได้ในที่สุด

นอกจากนี้ที่ศาลบรรพชนจะสังเกตเห็นได้ว่าเทพผู้พิทักษ์ตระกูลฮวาเป็นสัตว์ทั้งสี่ คือสุนัข ลิง กระต่าย และวัว ซึ่งสัตว์แต่ละตัวก็มีความหมายแฝงอยู่ด้วยโดยสุนัขเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์ ตามความเชื่อแล้วการมีสุนัขตั้งไว้ที่มุมใดจะบ่งบอกถึงความใส่ใจดูแลที่จดตำแหน่งนั้น ด้วยสุนัขเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่มีหน้าที่เฝ้ามอง เฝ้าดู ดูแล และระวังภัย ในเรื่องมู่หลานบรรพชนกล่าวว่าสุนัขคือเทพผู้มีไหวพริบดีที่สุด

กระต่าย ตามความเชื่อของคติจีนกล่าวว่า กระต่ายเป็นสัตว์ที่ทำให้คุณในเรื่องของการบำบัดรักษาโรค เป็นผู้รู้สูตรในการปรุงยาอายุวัฒนะ ยารักษาโรค กระต่ายจึงมักถูกใช้เป็นตราสินค้าหรือยารักษาโรคที่เป็นยาจีน ในเรื่องบรรพชนสกุลฮวายกย่องว่าเทพกระต่ายคล่องแคล่วที่สุด

ลิง เป็นสัตว์สัญลักษณ์ถึงความเจริญก้าวหน้าและสติปัญญาไหวพริบเฉียบแหลม ได้รับการยกย่องจากบรรพชนสกุลฮวาว่าเป็นเทพที่ฉลาดที่สุด และตัวสุดท้ายคือวัว เป็นสัตว์สัญลักษณ์ถึงความอุดมสมบูรณ์ แข็งแรง มุ่งมั่นและอดทน

สัตว์อีกตัวหนึ่งที่มีบทบาทในเรื่องมู่หลานคือเหยี่ยวของฉางหยู โดยเหยี่ยวตัวนี้เป็นทั้งผู้ช่วยและออกไปสืบข่าวเช่นการที่เหยี่ยวได้ตึกตาจากหมู่บ้านของจินทำให้ทัพฉางหยูรู้ตำแหน่งกองทัพจิน เหยี่ยวไม่นับเป็นสัตว์มงคลของจินนี่จึงอาจเป็นเหตุผลให้เหยี่ยวเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม แต่แม้ว่าเหยี่ยวจะเป็นสัตว์ร้ายแต่ก็พิสูจน์ในทางนิเวศสำนึกได้ว่าเหยี่ยวสามารถช่วยเหลือมนุษย์หรือเจ้าของมันได้ หากไม่มีเหยี่ยวตัวนี้ไม่แน่ว่าฉางหยูจะสามารถยกทัพเข้ามาจนถึงเมืองหลวงได้

การที่ชาวจินมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับสัตว์มงคลนี้แสดงให้เห็นความเคารพและผูกพันของคนจีนกับสัตว์ ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องมู่หลานได้แสดงให้เห็นแนวคิดแบบตะวันออกและสัตว์ในเรื่องก็ได้แสดงให้เห็น “คุณ” ที่มีต่อมนุษย์ มนุษย์ต่างต้องพึ่งพาสัตว์ในการดำรงชีวิต

## ธรรมชาติในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และปัญญา

ที่บ้านของมูหลานจะมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) บริเวณบ้านที่พักอาศัย และ 2) บริเวณสวนหลังบ้านและศาลบรรพชนของตระกูล พื้นที่หลังบ้านมูหลานได้รับการจัดให้เป็นพื้นที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่อยู่ของวิญญาณบรรพบุรุษ มีกำแพงและประตูพระจันทร์เป็นเครื่องกั้นระหว่างสองพื้นที่

ประตูพระจันทร์นี้มีลักษณะวงกลมแบบพระจันทร์ สะท้อนแรงบันดาลใจของช่างจีนที่ได้รับจากธรรมชาติ ทั้งยังหมายถึงความสมบูรณ์แบบ การอวยพรให้มีความสุขและสนุกสนานด้วย ประตูพระจันทร์เป็นการสร้างประตูดตามแบบความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยของจีน ซึ่งหลักฮวงจุ้ยมีหลักสอดคล้องกับธรรมชาติคือการสร้างหรือตกแต่งบ้านให้เหมาะสม เป็นความเชื่อเรื่องการดึงเอาพลังของธรรมชาติที่ดีมาส่งเสริมผู้อาศัย ฮวงจุ้ยเป็นแนวความคิดที่ให้คนกับธรรมชาติสัมพันธ์กัน ประตูนี้จึงเป็นทั้งทางผ่านสู่สวน เป็นฮวงจุ้ยและเป็นสิ่งอวยพรผู้ผ่านเข้า-ออกด้วย

ในสวนของสวนหลังบ้านมูหลานมีความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คนในบ้านควรให้การเคารพ เช่นการที่พ่อของมูหลานรวมทั้งคนในครอบครัวมักจะวิงวอนบรรพชนเวลาเจอความทุกข์ใจหรือคาดหวังบางสิ่งบางอย่างเสมอ และเป็นสถานที่พักใจเวลาคนในบ้านเผชิญปัญหาหรือความทุกข์ บริเวณเขตสวนหลังบ้านได้แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับวิญญาณเชื่อมโยงกับโลกอื่น เป็นดินแดนวิเศษ มีสัตว์วิเศษและเทพารักษ์คล้ายกับที่ในความเชื่อของไทยจะต้องมีรุกขเทวดาประจำอยู่ตามต้นไม้ จีนก็จะมีเทพประจำอยู่ในศาล ในฮวงจุ้ย ซึ่งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เขตสวนหลังบ้านมูหลานจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเสมือนที่พึ่งทางใจและเป็นเขตในการระลึกถึงบุพการีตามขนบธรรมเนียมความกตัญญูของชนชาติจีน

สิ่งหนึ่งที่ปะทะกันในเรื่องมูหลานคือปรัชญาของสองสำนักกระหว่างแนวคิดของขงจื้อกับแนวคิดของเล่าจื้อ กล่าวคือ แนวคิดของขงจื้อมุ่งเน้นเรื่องการศึกษา การพัฒนาตนเอง คุณธรรมจริยธรรม และเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของตนซึ่งเป็นการมุ่งเน้นพัฒนา “คน” ส่วนเล่าจื้อสอนเรื่องให้คนเราดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติให้มากที่สุด หากเราพิจารณาตัวละครอย่างมูหลานจะเห็นว่าเธอปฏิบัติตนตามแนวความคิดของเล่าจื้อแต่ผิดกับแนวคำสอน

ขงจื้อ เพราะขงจื้อกำหนดให้ผู้หญิงต้องเป็นช่างเท้าหลัง อยู่บ้านทำการเรือนของตนให้ถึงพร้อมตามหน้าที่ความเป็นสตรี ไม่ก้าวข้ามหน้าที่บุรุษ ขงจื้อจึงเป็นการรื้อสร้างแนวคำสอนของขงจื้ออันเป็นรากฐานความคิดในแผ่นดินจีนด้วยว่าดีและถูกต้องทั้งหมดจริงหรือไม่ ในขณะที่คำสอนของเล่าจื้อคือเรื่องการเมืองการเป็นส่วนหนึ่งของชนชาติกลับได้รับการสนับสนุน มุหลานใช้หลักการทางเต๋าในการดำเนินชีวิตคือรู้จัก เข้าใจ ปรับตัวและปรับใช้ธรรมชาติทำให้ผ่านอุปสรรคทั้งหมดมาได้ เธอยึดหลักหยินหยางซึ่งจะปรากฏเด่นชัดในภาพยนตร์แอนิเมชัน มุหลานภาค 2 นั่นคือการเข้าใจความเป็นขั้วตรงข้ามของโลกและปรับให้สมดุล เช่นการที่คนเราจะเก่งเรื่องต่อสู้ได้นอกจากทักษะและพลังกำลังในการต่อสู้แล้วยังต้องมีความสงบเย็นและสมาธิควบคู่กันไปด้วย หรือแม้ชีวิตคู่ระหว่างหลี่ซางและมุหลานที่ต่างก็มีความแตกต่างกัน คนหนึ่งร้อนดังพระอาทิตย์ คนหนึ่งเย็นดังพระจันทร์ แม้แตกต่างกันก็สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ ธรรมชาติล้วนสร้างสิ่งขั้วตรงข้าม มนุษย์ไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงเพียงแต่ต้องรู้จักและเข้าใจพร้อมกับปรับตนเองให้ไปตามธรรมชาติถึงจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข

นอกจากนี้ในเรื่องมุหลานจะสังเกตได้ว่าสุภาภิตที่ตัวละครยกมาจะเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น “พายุจะแรงกล้าเพียงใด ภูผามีอาจะลู่ตามลม” หรือ “บุปผาที่ผลิบานในยามยากคือดอกไม้งามที่หายากเหนือมวลไม้ใด” น่าสังเกตว่าสุภาภิตจีนล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เป็นการแสดงให้เห็นปรัชญาเอเชียตะวันออกที่จะให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และยกธรรมชาติเป็นคำเปรียบเพื่อให้เกิดภาพและความเข้าใจได้ดีขึ้น

ดังที่ได้กล่าวเรื่องแนวคิดขงจื้อ ในเรื่องตัวละครชายล้วนยึดถือคำสอนขงจื้อเป็นหลักคือมองหน้าที่ความเป็นชายเป็นแกนและไม่ได้ปฏิเสธพันธกิจกับธรรมชาติ ทั้งพ่อของมุหลาน หลี่ซาง หรือฉิง พู่ ล้วนมองแต่เพียงภารกิจและหน้าที่ของตนเท่านั้น ทั้งสามคนจึงไม่มีโอกาสที่ชนะฉางหยูได้ และอาวุธที่ชนะฉางหยูในตอนท้ายเรื่องจริงๆ ไม่ใช่ดาบหรือหอกหลาวที่ผู้ชายใช้ แต่เป็น “พัด” ซึ่งเป็นสิ่งของแทนความเป็นผู้หญิงในสังคมเอเชียตะวันออก ผู้หญิงจีนมักพกพัดหรือผู้หญิงญี่ปุ่นตอนแต่งงานต้องถือพัด ในขณะที่ผู้ชายจะถือป้ายาซึ่งเป็นสิ่งที่ขุนนางใช้จดบันทึกความที่จะกราบทุกกษัตริย์ มุหลานชนะฉางหยูได้ด้วยพัดเพียงด้ามเดียว เอาความ

เป็นหญิงสู้กับความป็นชาย เอาความอ่อนโยนเข้าต่อสู้กับความกระด้าง มูหลานเข้าใจหลักหยินหยางซึ่งถือเป็นแนวคิดขั้นสูงของเล่าจื้อหรือเซิน และใช้หลักนั้นชนะผู้ชายที่แข็งแกร่งยิ่งได้จนราบคาบ

ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง *มูหลาน* เป็นภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์ที่จะดำรงชีวิตบนโลกได้อย่างเป็นสุขและผ่านพ้นอุปสรรคทั้งหลายไปได้มันต้องเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ เหมือนกับที่มูหลานเข้าใจหลักหยินและหยาง เมื่อเราเข้าใจหลักการของธรรมชาติแล้วเราก็จะสามารถปรับสมดุลและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข การทำอะไรๆ ก็ตามให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะใช้ชีวิตหรือรบทัพจับศึกนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเก่งทางโลก เก่งทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในธรรมชาตินี้ด้วย นอกจากนี้ธรรมชาตินี้ยังเป็นทั้งเพื่อนและทั้งที่พึ่งที่ดีของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง *มูหลาน* ได้แสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่ามนุษย์กับธรรมชาติไม่อาจแยกขาดกันได้เลยแม้แต่น้อย

### บรรณานุกรม

- กฤชวรรณ โล้วชินทร์. 2552. *ฉลองพระองค์ฮ่องเต้: เสื้อคลุมมังกรและสัญลักษณ์แห่งองค์จักรพรรดิ* ออนไลน์. แหล่งสืบค้น : <https://wiraja.wordpress.com/2009/12/02/longbao>. (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).
- ซินแส.com. 2551. *ฮวงจุ้ยคืออะไร?* ออนไลน์. แหล่งสืบค้น : <http://sinsae.com/what-is-feng-shui>. (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).
- ธัญญา สังขพันธานนท์. 2556. *วรรณคดีสี่เซียวก ระบวนทศัณห์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. ปทุมธานี: นาคกร.
- บรรพต แดไธสง. 2556. *ปรัชญาเต๋าของท่านเหลาจื้อ*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น : <https://www.gotoknow.org/posts/554321>. (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).

บ้านจอมยุทธ. 2543. *ปรัชญาจีน*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

[https://www.baanjomyut.com/library/chinese\\_philosophy.html](https://www.baanjomyut.com/library/chinese_philosophy.html).

(สืบค้นวันที่ 29 เมษายน 2561).

ไพรินทร์ ศรีสินทร. 2558. "สตรีทคัมภ์ของหลู่ซวน." วารสารมนุษยศาสตร์สาร. ปีที่ 16

ฉบับที่ 1 : 56 – 83.

ริชชี สตาร์. ม.ป.ป. *สุนัขมงคล*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

<http://www.richystar.com>. (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).

LnwShop. 2561. *วังมงคล พลังแห่งอุดมสมบูรณ์*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

<http://www.luckysiam.com>. (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).

OJGOLD. 2560. *หยิน-หยาง ความต่างที่ลงตัว*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

[http://www.ojgold.co.th/yin-yang\\_oj\\_sign](http://www.ojgold.co.th/yin-yang_oj_sign).

(สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).

Saylaksnhængchokhdi. 2559. *จิ้งหรีด*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

<http://xn--saylaksnhngchokhdi-wub.com>. (สืบค้นวันที่ 29 เมษายน 2561).

Thai PBS Series ซีรีส์ ไทยพีบีเอส. 2558. "มู่หลาน" มีความหมายว่า ดอกแมกโนเลีย.

ออนไลน์. แหล่งสืบค้น : [shorturl.at/mtCIM](http://shorturl.at/mtCIM) (สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2561).

Thaiza. 2551. *กระต่ายกับคิตจิน*. ออนไลน์. แหล่งสืบค้น :

<https://horoscope.thaiza.com/content/131658>. (สืบค้นวันที่ 29 เมษายน 2561).

## ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ของ วิชา บัญยง: วิถีพรานป่ากับภัยคุกคามจากนโยบายรัฐ

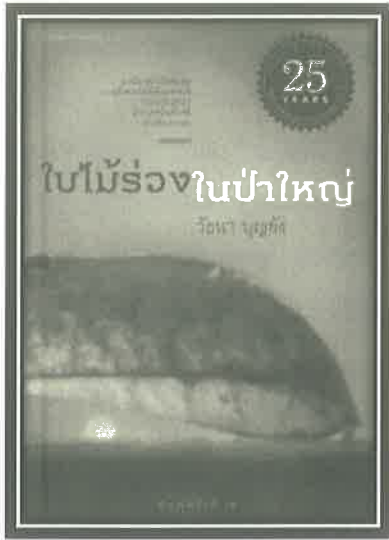
นภสร เสกวงษ์

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2560

อาจารย์ ดร.กฤตยา ณ หนองคาย

ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

นับตั้งแต่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่กระบวนการปรับประเทศให้ทันสมัยในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2502-2506) ภาครัฐมีนโยบายกระตุ้นพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเน้นความสำคัญของภาคอุตสาหกรรมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมส่งผลให้เกิดการทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลิดรอนวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างแสนสาหัส ทั้งปัญหาดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติป่าไม้ซึ่งนับวันจะร่อยหรอหมดความอุดมสมบูรณ์ลงไปทุกขณะ สภาพอากาศที่ร้อนแล้ง พายุ น้ำท่วม ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล แผ่นดินไหว เหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการพัฒนาความเป็นเมือง และความเจริญด้วยน้ำมือมนุษย์ทั้งสิ้น นอกจากนี้ปัญหาความไม่เป็นธรรมจากภาครัฐยังส่งผลกระทบต่อวงกว้าง กล่าวคือ การครอบครองธรรมชาติและผลประโยชน์ซึ่งรัฐอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของโดยชอบธรรมทั้งยังมอบอำนาจให้แก่กลุ่มนายทุนผู้มีอำนาจเงินสูงเป็นผู้นำในการใช้สิทธิครอบครองธรรมชาติ ป่าไม้ หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะการเข้าไปใช้พื้นที่ทำสัมปทานป่าไม้ ตัดไม้ทำลายป่าทำให้ผืนป่าผืนแล้วผืนเล่าหายไปจากแผนที่ประเทศไทย มีการจุดไฟเผาป่าส่งผลให้สัตว์ป่าน้อยใหญ่สูญพันธุ์พันธุ์แล้วพันธุ์เล่า รวมถึงการกดทับเชิงอำนาจเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านและกระทำต่อชาวบ้านอย่างไม่เป็นธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจริงจากน้ำมือมนุษย์ผู้มีอำนาจที่เห็นแก่เงินและเห็นแก่ตัวดังที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในโลกแห่งความจริงที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตทุกวันนี้ รวมถึงโลกเสมือนในนวนิยายเช่นเรื่อง *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่*



หน้าปกนวนิยาย *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 10

*ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* ผลงานนวนิยายแนวป่าเล่มแรกของวิธนา บุญยัง ลงพิมพ์เป็นตอนในนิตยสารชีวิตกลางแจ้งเมื่อพ.ศ.2529 กระทั่งเขียนจบลงกลางปี 2530 หลังจากตีพิมพ์รวมเล่มแล้วได้รับรางวัลชมเชยงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติประจำปี 2531 ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเยาวชน ทั้งยังเป็นนวนิยายรางวัลชมเชยประเภทหนังสือดีในอดีตเซเวนบุ๊คอวอร์ดปี 2547 ด้วยการบรรยายฉากอย่างละเอียด ถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครทั้งโตก เศร้า ทุกข์ สุข หัวเราะ รื่นเริง ได้อย่างลึกซึ้งสมจริง อีกทั้งยังสามารถบอกเล่าเรื่องราวของสรรพชีวิตในป่าดงดิบได้อย่างผู้รู้ วิธนา บุญยังสร้างสรรค์เรื่องนี้ผ่านเค้าโครงเรื่องจากเรื่องจริงโดยอาศัยประสบการณ์และจินตนาการบางส่วนปรุงแต่งเข้าไปซึ่งเนื้อหาสำคัญเป็นไปเพื่อปลุกเร้าผู้อ่านให้เกิดความรักในธรรมชาติ หวงแหวนป่าดงดิบ รักในสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยป่าซึ่งเป็นบ้านหลังสุดท้ายของมัน ที่มนุษย์บุกรุกเข้าไปเรื่อยๆ จนกระทั่งผืนป่าลดน้อยลงเต็มที่ วิธนา บุญยัง (2560: 6-7) กล่าวว่



ประสบการณ์จากป่าของผมเริ่มขึ้นเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2500 ตั้งแต่ยังเป็นเด็กเข้าโรงเรียนในบ้านนอก เป็นยุคสมัยที่เมืองไทยยังมีพื้นที่ป่าถึงเจ็ดสิบลเปอร์เซ็นต์ ความกว้างใหญ่ไพศาลของป่า ที่ติดต่อกันเป็นผืนเดียวกันแทบจะทั้งประเทศ บวกกับมีประชากรไม่มากทำให้ไม่มีเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ไม่ว่าป่าไม้หรือตำรวจเข้าไปตรวจตราดูแลได้อย่างปัจจุบัน ป่าจึงเป็นเหมือนกับเมืองลับแล มีมนต์ขลัง เหมือนมีพลังลึกลับแฝงเร้น เป็นที่หวาดกลัวแก่คนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามแม้จะน่ากลัวหรืออันตรายเพียงใด แต่ก็อุดมสมบูรณ์ พร้อมพรั่งทั้งน้ำท่าพืชพันธุ์ธัญญาหารและเนื้อสัตว์ รวมทั้งสินค้าที่ได้จากป่า สิ่งเหล่านี้ทำให้คนที่มิวิชาอาคมหรือมีจิตใจกล้าแข็งเป็นพิเศษ หาญเข้าไปหากินผจญภัยเสี่ยงกับความตายในป่า คนเหล่านี้พวกแรกคือพรานไพรใจฉกาจ มีทั้งคาถาอาคม และสั่งสมประสบการณ์ไพรมาจนโขกโขน

นี่นี่สอดคล้องกับเรื่องราวของนวนิยายที่บอกเล่าเรื่องของพรานซรวายไกล่หลักบอยอย่าง ลุงหนู พร้อมครอบครัวประกอบด้วยป้านิลภรรยา เจ้าแก้วลูกชาย และไอ้หมสมุนซู่ใจ ลุงหนูรักอิสระ รักธรรมชาติ ชอบอาศัยอยู่ในป่าเพื่อหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวายจากผู้คนและสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่ยุติธรรม ความเอาวัดเอาเปรียบ เจ้าเล่ห์เพทุบาย ลุงหนูจึงพาครอบครัวเร่รอนเข้าไปอาศัยในป่าปลูกกระท่อมและดำรงชีวิตอย่างสันโดษและสงบสุข ยังชีพด้วยการล่าสัตว์ ปลูกพืชสวนครัว และเก็บใบไม้ใบหญ้ามาประกอบอาหาร ตลอดระยะเวลาที่ดำรงชีพในป่าใหญ่ลุงหนูและครอบครัวต่างพบธรรมชาติที่น่าตื่นตาตื่นใจ และสัตว์ป่าที่น่ากลัวนานาชนิด แต่แล้ววันหนึ่งความเจริญของรุกคืบเข้ามา โดยเฉพาะระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมผ่านนายทุนที่ทำสัมปทานป่าไม้ ทำให้เกิดเป็นชุมชนแรงงานขนาดใหญ่ ลุงหนูไม่อาจทนความวุ่นวายได้จึงเร่รอนหนีเข้าไปอยู่ในป่าลึกที่เบรือเยย อย่างไรก็ตามการดำรงชีวิตอยู่ในป่าดงดิบไม่ใช่เรื่องง่าย พรานป่าจึงต้องต่อสู้และพบกับความสูญเสีย

ความน่าสนใจของวรรณกรรมเรื่องนี้คือการนำเสนอวิถีแห่งพรานป่าที่ผูกพันกับธรรมชาติได้อย่างงดงาม รวมถึงวิถีการดำรงชีวิตในป่า พบพานสัตว์ร้ายและวิถีเอาชีวิตรอด

จากสัตว์แต่ละชนิดได้อย่างน่าตื่นเต้นเร้าใจ ทั้งทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสประสบการณ์ในป่าอย่างสมจริง ยิ่งไปกว่านั้นยังชี้ให้เห็นภัยคุกคามจากนโยบายรัฐที่ส่งผลกระทบในวงกว้างไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ป่าไม้ สรรพสัตว์ หรือผืนแผ่นดิน

ด้วยเหตุนี้บทวิจารณ์นี้จึงมุ่งพิจารณากรณีที่มีตัวละครเอกเป็นพรานป่าผจญภัยในป่าเขาลำเนาไพร และดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติโดยใช้นวนิยายเรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของวัตนา บูญยัง มาทำความเข้าใจต่อบทให้ลึกซึ้งขึ้นผ่านมุมมองการวิจารณ์เชิงนิเวศหรือนิเวศสำนึก (ecocriticism)

การวิจารณ์เชิงนิเวศว่าด้วยมนุษย์กับธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติปรากฏในเรื่องร้อยของพฤติกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิต ขนบประเพณี รวมถึงวรรณกรรม ทัศนศิลป์ สังขพันธานนท์อธิบายความหมายของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศโดยอ้างความคิดของเซอร์ริล กล็อดเฟลตี (Cheryll Glotfelty) ว่า เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยยึดโลกเป็นศูนย์กลางที่จะนำไปสู่การศึกษาวรรณกรรม นอกจากนี้วรรณกรรมเชิงนิเวศยังอาศัยหลักฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมมนุษย์ที่เชื่อมโยงโลกทางกายภาพว่า มีผลกระทบต่อมันอย่างไร และมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมมนุษย์อย่างไร ดังนั้นทฤษฎีวิจารณ์เชิงนิเวศสำนึกจึงนำมาใช้เพื่อการเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของภาษาและวรรณกรรม และหากกล่าวในฐานะของการวิจารณ์ “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ เหยียบเท้าข้างหนึ่งบนวรรณคดี และอีกข้างหนึ่งอยู่บนผืนแผ่นดิน” ซึ่งนับเป็นการก้าวกระโดดข้ามระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (2556: 56-57) เหล่านี้นำมาใช้วิเคราะห์พิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวรรณกรรมซึ่งนักวิจารณ์เชิงนิเวศต้องการศึกษาและพยายามทำความเข้าใจ

ความน่าสนใจ *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* ของวัตนา บูญยังคือ นวนิยายเล่มนี้เสนอมนทัศน์นิเวศสำนึกอย่างชัดเจน ได้แก่ ผู้ประพันธ์ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติอย่างยิ่งจึงนำเสนอ

ธรรมชาติเป็นหัวใจสำคัญของเรื่อง โดยมุ่งเน้นให้เห็นความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติในฐานะที่ธรรมชาติเป็นผู้กำเนิดสรรพสิ่ง (Mother Nature) ไม่ว่าจะเป็นการให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหาร การกินที่อุดมสมบูรณ์ ให้ยารักษาโรคมายาป่วยไข้ เป็นพื้นที่เยียวยาอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ เปรียบเป็นมารดาแห่งโลกผู้คอยดูแลโอบอุ้ม ทั้งยังเป็นผู้สอนให้มนุษย์เรียนรู้โลก ชีวิตปรัชญา และคติธรรมผ่านธรรมชาติ ธรรมชาติจึงทรงคุณค่าในฐานะผู้ก่อกำเนิดชีวิตและปัญญาญาณ เมื่อผู้ประพันธ์เคารพธรรมชาติจึงพยายามสื่อสารผลเสียจากการกระทำของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2553 อ้างถึงใน กฤตยา ณ หนองคาย, 2553: 197) อธิบายว่า มนุษย์ที่ขาดความคิดที่ว่าธรรมชาติเป็นเพียงทรัพยากรและเป็นสมบัติสาธารณะของมนุษย์ที่เชื่อว่าตนเองสูงส่งยิ่งใหญ่เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งและจักรวาล ความคิดเช่นนี้ทำให้มนุษย์มุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยมิต้องคำนึงถึงผลเสียใดๆ กลายเป็นพฤติกรรมกรรมการบริโภคทรัพยากรทางธรรมชาติเกินขอบเขต ซึ่งเป็นสาเหตุหลักในการทำลายธรรมชาติ นักประพันธ์ที่สร้างสรรค์วรรณกรรมโดยมุ่งแสดงมนทัศน์นิเวศสำนึกนั้นจะสื่อให้เห็นว่าธรรมชาติต่างหากคือผู้ยิ่งใหญ่ที่จะกำหนดความเป็นไปของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็วหนึ่งของธรรมชาติ

วรรณกรรมที่แสดงมนทัศน์นิเวศสำนึกนั้นจึงมีบทบาทในการกระตุ้นจิตสำนึกของมวลมนุษย์ในประเด็นปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ นัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดในนวนิยายของวัธนา บุญยังที่มีความตั้งใจสองประการในการสร้างสรรค์นวนิยายเรื่องนี้ กล่าวคือ “ประการแรกคือเขียนเพื่อระลึกถึงคนรักและนับถือศรัทธา ชายชราผู้ใช้ชีวิตอยู่กับป่า อยู่กับธรรมชาติมาอย่างโดดเดี่ยวกล้าหาญ อยู่มาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนโดยแทบไม่ล่าสัตว์ เพราะแกไม่ใช่พราน แต่เป็นคนหาของป่า พวกลูกเร่ว และลูกกระวานออกไปแลกข้าวสารและของใช้จำเป็นนานๆครั้ง ประการต่อมา น่าจะเป็นความตั้งใจสูงสุดของผู้เขียน คืออยากให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความเป็นมาของป่าไม้เมืองไทย ที่นับวันจะร่อยหรอหมดความอุดมสมบูรณ์ลงไปทุกขณะ” (วัธนา บุญยัง, 2560: 11-12) ความตั้งใจและจุดยืนที่แน่ชัดในมนทัศน์สำนึกเชิงนิเวศของวัธนา บุญยังจึงนำเสนอผ่านเนื้อหาและตัวละครเอกของเรื่องซึ่งทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์

ระหว่างวิถีแห่งธรรมชาติและวิถีแห่งมนุษย์ การวิจารณ์ครั้งนี้จะเน้นให้เห็นชีวิตสัมพันธ์ ควบคู่กันลิ้มรส  
สมดุลของระบบนิเวศ สำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ตลอดจนการนำเสนอภัยคุกคาม/กระเด็นทวี  
จากรัฐอันมีส่วนหลอมสร้างวิถีแห่งพรานป่าใน *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* มกลุ่มกันมา  
ก็ใจว่าหากสาร  
ผู้ตายพวกมี

### วิถีพรานป่า: ความเข้าใจและความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

ด้วยเหตุที่ว่าพรานป่าเป็นบุคคลผู้มั่งคั่งความรู้และเข้าใจวิถีของป่ามากที่สุด นอกจาก  
วิชา บุญยังจึงเลือกตัวละครพรานให้เป็นตัวละครเอกที่แสดงความสัมพันธ์ลึกซึ้งระหว่างสัญชาตญาณ  
มนุษย์กับธรรมชาติในการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ นวนิยายนำเสนอเนื้อหาวิถีแห่งเหตุการณ์ล่วง  
พรานป่าของลุงหนูที่ไปใช้ชีวิตในป่าและล่าสัตว์ ลุงหนูเป็นตัวละครที่รักและผูกพันกับพื้นที่ป่าที่ไม่คาดคิด  
ดังดิบอย่างมาก ป่าดงดิบจึงเป็นพื้นที่สร้างความสุขและเป็นพื้นที่หลอมสร้างอัตลักษณ์ตัวอกลา สัตว์  
ละครในฐานะพรานป่าผ่านการผจญภัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เล่าเรื่องให้เหตุผลของการหลีกเลี่ยง/ราวจากคัพ  
เข้าป่าของลุงหนูได้อย่างน่าสนใจว่า ป็นปลิดทิ้ง น  
ออกมาร้องขู  
เสียงร้องขึ้น  
ชีวิตชีวาขึ้น  
หวักๆ กระ  
กลับกันหาก  
ร้ายขึ้นอย่า  
เงี้ยวหูฟังอยู่  
นอกจากช  
ด้าน  
รวมทั้งอึ่ง  
ทั้งสิ้น กา  
ใหญ่กำลัง

“อยู่ในป่ามีอิสระเหมือนกับเป็นเจ้าของชีวิตของตนเอง ไม่ต้องคอยรับคำสั่งหรือ  
เกรงใจใคร ชีวิตในป่าห่างไกลการเอารัดเอาเปรียบ แกงแย้งชิงดีชิงเด่น และไม่  
จริงจังซึ่งเป็นสิ่งที่หนีไม่ได้ บางครั้งที่ต้องผจญภัยกับภัยธรรมชาติและสัตว์ร้ายต่างๆ  
นานา แต่ก็เต็มใจที่จะเผชิญกับมัน เพราะถือว่าได้สู้กันอย่างยุติธรรม สู้กับภัย  
ธรรมชาติและสัตว์ร้าย รู้สึกสบายใจกว่าสู้กับคนด้วยกันเอง” (24)

นัยนี้แสดงให้เห็นว่านอกจากพื้นที่ป่าสร้างตัวตน สร้างความสุขสงบและความพึงพอใจ  
แก่ตัวละครแล้ว ตัวละครยังตระหนักและเข้าใจดีว่า ป่าเป็นพื้นที่อันตราย การดำรงชีวิตให้  
รอดในพื้นที่เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เห็นได้จากการผจญภัยตามวิถีของพรานป่าซึ่งนำตื่นเต้นและ  
ระทึกขวัญไม่ว่าจะเป็นสัตว์ร้ายนานาชนิด หรือภัยธรรมชาติที่ไม่เคยปรานีมนุษย์ ยกตัวอย่าง  
เช่น การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับงูจงอาง และตอนที่ลุงหนูต่อสู้กับหมาในซึ่งนับเป็นสัตว์ป่าที่  
อันตรายมาก “จำฝูงโผล่เข้ามา ลำตัวใหญ่อ้วนพีเกือบเท่าไอ้เมฆ ขนมันเป็นเงา หางเป็นพวงฟู  
พอง เเดินส่ายแยกเขี้ยวขาว ตรงเข้าไปไอ้กูดที่นอนไว้ไหลขาดใจตายอยู่ตรงหน้า..ก่อนที่มัน

จะได้ทันลิ้มรสอาหารอันโอชะเบื้องหน้าเสียงปืนในมือลูงหนูกี่ลั่นตุมขึ้นอีกครั้ง เจ้าจำฝูงตัวใหญ่กระเด็นหรือไปตกแอ็กอยู่กลางวง” (180) อย่างไรก็ตามแม้หมาในจะน่ากลัวและรวมกลุ่มกันมากแค่ไหน ลูงหนูในฐานะพรานป่าผู้รู้จริงและเข้าใจวิถีของป่าอย่างถ่องแท้ จึงเข้าใจว่าหากสามารถฆ่าตัวจำฝูงได้ย่อมสามารถเอาชีวิตรอดได้เนื่องจากเมื่อหมาในตัวอื่นเห็นจำฝูงตายพวกมันจะหวาดกลัวและหลบหนีไปในที่สุด

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของลูงหนูกับพื้นที่ป่างดดับยังแสดงผ่านสัญลักษณ์เสมอไม่ว่าสัญลักษณ์ที่ส่งผ่านเสียงหรือพฤติกรรม กล่าวคือ เมื่อจะเจอเหตุการณ์ได้ย่อมมีเหตุการณ์ล่วงหน้าที่เป็นสัญญาณให้ลูงหนูหรือผู้อ่านต้องระวังตน เพราะจะพบเจอกับภัยที่ไม่คาดคิดยกตัวอย่างเช่น ยามใดที่ป่าทั้งป่าเงียบสงบหมายความว่า เจ้าป่า(เสือ)กำลังจะออกล่า สัตว์ทุกชนิดย่อมต้องอยู่ในความสงบเพื่อเอาตัวรอด “รอบตัวขณะนี้ ป่าทั้งป่าเงียบสงัดปราศจากคำพึมพำเสียงของสิ่งมีชีวิตใดๆทั้งสิ้น เสียงจิ้งหรีดลงไนที่เซ็งแช่อยู่เมื่อครู่เงียบกริบเป็นปลิดทิ้ง นกกระจ่างไพรที่ร้องเป็นระยะอยู่ตั้งแต่หัวค่ำก็เงียบไป” (28) หากยามใดไม่มีเจ้าป่าออกมาร้องขู่ว่ารามล่าเหยื่อหรือภัยอันตรายใดๆ ในตอนกลางวันป่าจะกลับมามีชีวิตชีวาด้วยเสียงร้องขันของสัตว์เล็กสัตว์น้อยต่างๆ “ป่าใหญ่ที่สงบเงียบมานานหลายชั่วโมง ก็เริ่มต้นมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง เสียงนกนานาชนิดออกหากินร้องก้องไปทั้งป่า ขณะหลายตัวส่งเสียงหวักๆ กระชั้นถี่อยู่บนยอดยางสูงลิบ ไก่ป่าหลายตัวขันเจี๊ยแจ๋อยู่ทางไต้่น้ำ” (30) ในทางกลับกันหากได้ยินเสียงใดดังแปลกขึ้นมาอีกทั้งตัวละครและผู้อ่านจะรับรู้ร่วมกันว่าจะเกิดสิ่งร้ายขึ้นอย่างแน่นอน “หูแว่วเสียงหนึ่งมาจากไกลๆ มันเป็นเสียงของไม้หักโผงวงเป็นระยะเจี๊ยหูฟังอยู่พักหนึ่งก็แน่ใจ สีหน้าเริ่มวิตกกังวลขึ้นทันที เพราะมันจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากช้างโขลง” (40)

ด้านพฤติกรรมของสัตว์สื่อแสดงถึงภัยธรรมชาติที่กำลังจะเกิดเช่น “ไธยั้งมดทั้งปลวก รวมทั้งอึ่งอ่างคางคก มันหนีขึ้นต้นไม้ใหญ่เลย”(59) เหล่านี้ล้วนเป็นสัญญาณเตือนให้ระวังตนทั้งสิ้น การเห็นพวกสัตว์เล็กสัตว์น้อยต่างพากันอพยพขึ้นที่สูงย่อมคาดคะเนได้ว่าอุทกภัยขนาดใหญ่อกำลังจะมาในไม่ช้าซึ่งนับเป็นการกวาดล้างสิ่งที่มีชีวิตพื้นดิน ผืนป่า หรือสัตว์มากมาย แต่

เมื่อเวลาผ่านไปผืนป่า ผืนดิน เหล่าสัตว์ก็จะกลับมามีชีวิตเติบโตขึ้นมาใหม่ซึ่งนับเป็นกลไกปรับสภาวะตัวเองเพื่อรักษาความสมดุลของระบบของระบบนิเวศ

วิถีพรานป่าของลูกหนูนอกจากชีวิตจะผูกพันกับป่าด้วยปัจจัยภายนอกแล้ว ด้านปัจจัยภายในหรือจิตวิญญาณ ตัวละครลูกหนูนับเป็นพรานป่าที่มีจิตวิญญาณอันผูกแน่นกับผืนป่าจึงอาจเรียกว่า สำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติซึ่งเป็นภาวะหลอมรวมกันของมนุษย์ผู้เป็นบุตรของธรรมชาติ ซึ่งสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติจะหมายถึงจินตภาพเกี่ยวกับธรรมชาติในด้านดีของมนุษย์ กล่าวคือ ภาวะที่มนุษย์รับรู้ว่ามีธรรมชาติเป็นมิตรกับตนและสามารถรับรู้ความเป็นไป ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกตนด้วย ถ้าอยู่ในอารมณ์รื่นรมย์ธรรมชาติรอบข้างก็จะดูสดใส แต่ถ้าตัวละครอยู่ในภาวะโศกเศร้าธรรมชาติรอบข้างย่อมหมองหม่น วิธีเช่นนี้มีพื้นฐานมาจากทัศนะในการมองว่าธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิต (ธัญญา สังขพันธ์านนท์, 2556: 281) มองว่าธรรมชาติมีอารมณ์ มีความรู้สึก และมีปฏิกิริยาต่อการกระทำมนุษย์ จากกระบวนทัศน์ข้างต้นสามารถนำมาพิจารณาการรำพึงรำพันของตัวละครดังต่อไปนี้

ประการแรก **ธรรมชาติกับความสุข** กล่าวได้ว่า ธรรมชาติถูกนำเสนอในฐานะฉากและบรรยากาศตลอดการเดินทางเข้าไปสู่ดินแดนป่าดงดิบของพรานหนู ยิ่งไปกว่านั้นธรรมชาติยังถูกใช้เป็นเป้าหมายหลักในการแสวงหาแก่นแท้ของชีวิตที่จะนำพาพรานหนูไปพบความหมายและความสุขของชีวิตที่จริงแท้ ดังความตอนหนึ่งว่า “คืนนี้บรรยากาศกลางดงดิบมีชีวิตชีวาอย่างที่มีมันควรจะเป็น นกกระจ่างไพรร้องจิ้งจิก อยู่ทั้งใกล้และไกล ตามริมลำห้วยมีเสียงกบเขียดร้องกันระงม สลับกับเสียงอุบอับของอึ่งใหญ่ นานๆจะมีเสียงกึ่งเห่าดังโป๊กๆ แ่ว่วมา...กำลังคิดอะไรเพลินๆก็พลันสะดุ้ง เมื่อแลเห็นดาวตกดวงใหญ่สว่างโร่ พุ่งวาบกลับไปในดงไม้เบื้องหน้า” (37) จากข้างต้นจะเห็นว่าเมื่อตัวละครรู้สึกมีความสุข ธรรมชาติรอบตัวเขาจะเต็มไปด้วยความอบอุ่นและมีชีวิตชีวาราวกับเป็นตัวเขาเอง บางครั้งธรรมชาติก็ฉายให้เห็นความงามในยามที่เขามีความสุขเช่นการปรากฏฝนดาวตก ยิ่งเป็นการแสดงให้เห็นการเฉลิมฉลองอารมณ์ความรู้สึกสุขใจของตัวละครได้เป็นอย่างดี

ประการสอง **ธรรมชาติกับความเศร้าโศก** ภาวะความโศกเศร้าที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้มักเป็นความโศกเศร้าที่ผูกโยงธรรมชาติกับความสูญเสียกล่าวคือ เมื่อตัวละครต้องพบเจอกับความผิดหวังหรือความสูญเสีย ธรรมชาติและบรรยากาศรอบตัวจะเต็มไปด้วยความหม่นหมอง ดังตัวอย่างเช่น ตอนที่ป้านิลภรรยาของลุงหนูเสียชีวิต เนื่องจากในป่าดงดิบตอนกลางคืนเต็มไปด้วยยุงก้นปล่อง ป้านิลโดนยุงชนิดนี้กัดทำให้เป็นไข้ป่าและเสียชีวิตในที่สุด บรรยากาศป่าในเวลานี้เต็มไปด้วยความเศร้าสร้อย ทั้งเสียงสัตว์ร้องกลายเป็นการโหยหวนเหมือนกำลังรำไห้กับการจากไปของตัวละคร “บรรยากาศใกล้ค่ำกลางป่าสักวันนี้ ว่างเหงงหอยเศร้าสร้อย เสียงชะนีกู่ก้องโหยหวนอยู่ไกลๆ หลายตัวส่งเสียงที่กระชั้นถี่แล้วลับทอทยาว แหบโหยเหมือนใครกำลังจะคร่ำครวญถึงสิ่งที่จากไป” (190) จากข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในยามที่บุคคลผู้มีภาวะกึ่งธรรมชาติอย่างป้านิลเสียชีวิต ป่าร่วมแสดงความโศกเศร้าด้วยการพร้อมใจทำให้บรรยากาศหม่นหมองตรงกับความรู้สึกตัวละคร ทั้งยังมีเสียงสัตว์ที่ส่งเสียงร้องกลายเป็นการยินร้ายกับเหตุการณ์นี้ไปกับตัวละครด้วย และความสูญเสียครั้งสำคัญคือ ตอนที่ลุงหนูสิ้นชีวิตด้วยน้ำมือคนช่วยอย่างพวกกรมป่าไม้ (ลูกน้องหัวหน้าเยี่ยม) ภาวะการสูญเสียผู้ซึ่งเป็นดั่งบุตรธรรมชาติย่อมแสดงให้เห็นถึงความหวนไห้ในระดับตรอมตรมทะเลจิตวิญญาณผ่านไอเมฆสนับคูใจตั้งความว่า “เสียงฮอนโหยหวนของสุนัขแก่แทรกผสมมาด้วย เสียงนั้นลึกต่ำและแหบโหยด้วยความว่าเหว้อย่างหนักเสียงฮอนนั้นราวกับจะประกาศให้ต้นไม้และขุนเขา ได้รับรู้ถึงความโศกเศร้า และหัวใจอันแหลกสลายของมัน” (223) ความน่าสลดใจในตอนท้ายคือการใช้เมฆ (สนับ) ซึ่งนับเป็นตัวแทนธรรมชาติที่แท้จริงมาเป็นตัวกลางเชื่อมความโศกเศร้าในการสูญเสียลุงหนูระหว่างธรรมชาติในเรื่องกับผู้อ่านให้รับรู้ความโศกเศร้าและหัวใจอันแหลกสลายของมันไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นจากข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเป็นมนุษย์นั้นมักจะโยงความรู้สึกของตนไม่ว่าจะมีความสุข หรือเศร้าโศก มนุษย์จะมองธรรมชาติในลักษณะที่เป็นมิตร แสดงให้เห็นถึงสำนึกในความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและเหล่านี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างจริงแท้ นอกจากนี้มนุษย์ยังใช้สำนึกความเป็นหนึ่งเดียวในฐานะผู้ที่

เหนือกว่าสามารถครอบครองธรรมชาติได้ทั้งยังแสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่หยุดยั้งดังจะกล่าวในประเด็นต่อไป

### กรณีนี้ใครครอง: พื้นที่ อำนาจ และภัยคุกคามจากนโยบายรัฐ

ใน *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* การเข้าครอบครองพื้นที่ธรรมชาติของพวกนายทุนที่เข้ามาทำสัมปทานป่าไม้ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐและอำนาจทุนจากระบบทุนนิยมที่เลวร้ายเพื่อก่อร่างสร้างความเป็น “เมือง” และมีหน้ากากของความ “เจริญ” เป็นฉากรับหน้าเพื่อเข้าครอบครองพื้นที่ป่าและขยายขอบเขตพื้นที่ป่าไปอย่างกว้างขวางทำให้ผืนป่าผืนแล้วผืนเล่าหายไปโดยผ่านการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงนโยบายรัฐซึ่งนับเป็นภัยคุกคามวิถีชุมชนความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชาวบ้าน ครอบครัวลุงหนูและพวกชาวบ้านเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีสถานะรองและถูกกีดกันจากอำนาจ ผู้เขียนได้อธิบายปัญหาที่ตึงเครียดที่เกิดขึ้นในเรื่องผ่านการเข้ามาทำสัมปทานป่าไม้ของกลุ่มนายทุนซึ่งเป็นผู้ให้ผลประโยชน์อันชอบธรรมแก่รัฐ

ก่อนการเข้ามาของกลุ่มนายทุนจะเห็นได้ว่าผืนป่าเต็มไปด้วยความรกริบ แต่มาปัจจุบันต้นไม้ใหญ่จำนวนมากถูกทำลาย การรุกเข้ามาของกลุ่มนายทุนผู้เรียกตนว่า “มีความเจริญ” เข้ามาจัดการพื้นที่ป่าเสมือนเป็นทรัพย์สินของตน เข้ามาสร้างบ้านตั้งถิ่นฐาน ประกอบธุรกิจ บังกะโล รวมถึงการเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างแสนสาหัส ทั้งใช้อำนาจกดทับกดขี่ ข่มขู่ชาวบ้าน หลังจากที่รัฐมอบอำนาจให้นายทุนเข้ายึดครองและมอบสิทธิให้แก่พวกเขาเข้ามาทำสัมปทาน ผู้เขียนชี้ให้เห็นความเลวของกลุ่มนายทุนที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนและมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ธรรมชาติ “ต่อไปมันจะเป็นยังไงก็ช่าง ตอนนี้เขารวยเสียอย่างพอแล้ว เขาเสียเงินค่าสัมปทานให้รัฐบาลแล้ว เขาก็ต้องเอาประโยชน์มากที่สุด” (109) ความเลวร้ายของตัวละครกลุ่มนี้แสดงให้เห็นผ่านเค้าแก้ววิสัยซึ่งมีความคิดจะตัดไม้ให้มากและแสดงความเป็นเจ้าของเสมือนเป็นเจ้าของป่าผ่านเอกสารสิทธิ์อันชอบธรรมที่มาจากนโยบายของรัฐ ทั้งยังแสวงหาประโยชน์จากสัตว์ป่า ยิ่งโดยไม่คำนึงว่าสัตว์เหล่านั้นจะสูญพันธุ์หรือไม่ เน้นแต่ความสุขส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบความสมดุลของระบบนิเวศ



และภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น “ไม่กี่หมัด สัตว์ก็หมัด ยิ่งชะมัด ยิ่งอึดเห็น มากินยังยาก เราไปห้ามความเจริญไม่ได้หรอกพี่หนู” ... ที่เอ็งพูดมาซ้ำไม่เสียงหรอก แต่ความเจริญมันน่าจะหมายถึงความดีความสุข ไอ้ความเจริญที่เอ็งว่า มันน่าจะเรียกความเสื่อมมากกว่า เพราะมีแต่การทำลายล้าง เต็มไปด้วยความวุ่นวายสับสน”

เมื่อความเลวร้ายจากตัวละครฝ่ายรัฐยกระดับขึ้น พวกเขาได้เข้ามากดขี่เอารัดเอาเปรียบมนุษย์ด้วยกันเองอย่างไร้มนุษย์ธรรม ผ่านการหลอกลวงที่ปรากฏในเรื่องกล่าวคือ เดิมชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยตั้งอยู่บนความเชื่อว่ธรรมชาติมีสถานะผู้ให้เป็นที่เคารพนับถือ แต่เมื่อความเจริญรุกคืบเข้ามา ความวุ่นวายทั้งหลายจึงปรากฏขึ้น ยิ่งอำนาจจากรัฐถูกส่งไปยังบุคคลที่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นคุณค่าของสรรพชีวิตในฐานะผู้มีคุณค่าเท่าเทียมกันนำไปสู่ความหายนะ มิเพียงป่าไม้ที่หมดไป สัตว์นานาไม่สามารรถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้แต่มนุษย์ด้วยกันก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอิทธิพลเถื่อน “วิธีการสกปรก ที่มันทำประจำก็คือ พอได้ล้มปทานป่า หลังจากตัดไม้มีค่าหมดแล้ว ก็ชักชวนคนเข้ามาถางป่าทำไร่ พอป่าเตียนมันก็ครอบครองเอาเสียเอง ใครขึ้นก็โดนเก็บ เราคงหนีความเดือดร้อนไม่พ้นเสียแล้ว” (120)

ความเลวร้ายของตัวละครเหล่านี้ยังผูกโยงกับอบายมุขและอาชญากรรมทั้งปวงไม่ว่าจะเป็น การพนัน การติดยา ติดเหล้า การจี การปล้น “หากินไปวันๆ ก็จะแยอยู่แล้ว ยังริเล่นการพนัน กินเหล้าติดยาสารพัด ไม่มีเงินเข้าก็จีปล้น นี้นัก่อนรณน้ำปลาก็โดนปล้น ต่อไปคงไม่มีใครกล้าเข้ามาค้าขายอีก” รวมถึงความรุนแรงในระดับการข่มขืนชาวบ้านจนเสียชีวิต การเสียชีวิตในที่นี้จึงเปรียบเป็นการพ่ายแพ้ของชาวบ้านอย่างน่าเห็นใจ อย่างไรก็ตามความเลวร้ายยังคงดำเนินต่อไป เนื่องจากความหวังของชาวบ้านที่เห็นว่าตำรวจ (ในฐานะตัวแทนของรัฐ) คงจะจับจูงตนให้พ้นพ้นความสิ้นหวังเหล่านี้ไปได้ ด้วยคิดว่าความยุติธรรมยังมีอยู่จริงและตำรวจคงเป็นที่พึ่งยามยากลำบากหมดหนทางสู้ แต่ทว่าความเป็นจริงกลับกลายเป็นว่า “เงินมันปิดปากหมด” (109)... “ดูเหมือนว่าตำรวจไม่ได้ตั้งใจสงสัยอะไร คล้ายกับการฆ่ากันตายครั้งนี้เป็นเรื่องธรรมดาเสียเหลือเกิน...แล้วตำรวจจะไปหวังพึ่งอะไรได้ปานนี้คงนั่ง

กินเหล้าหัวตีที่อยู่ที่ป่างไม้นั้นแหละ...ตายฟรีทั้งนั้นแหละ” (151) ความข้างต้นปรากฏในตอน  
ที่ตัวละครชาวบ้าน (“อีแตน”) โดนข่มขืนจาก “ไอ้อ้วน” ลูกน้องของนายทุน และคดีของลุงมี  
ที่โดนยิงตาย ความหวังของชาวบ้านกลับกลายเป็นความสิ้นหวังไปเมื่อเงินมีอำนาจเหนือทุก  
สิ่ง เงินซื้อได้แม้กระทั่งอำนาจรัฐและความยุติธรรม

ความเลวร้ายของเจ้าหน้าที่รัฐยังปรากฏให้เห็นชัดในตอนที่รัฐประกาศให้พื้นที่ป่านี้ให้  
กลายเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าชาวบ้านกลับมีความหวังอีกครั้ง แต่ทว่าพังทลายลงเนื่องจาก  
ลุงหนูไปพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐร่วมมือกับนายทุนในการทำลายป่าไม่เป็นที่น่าพอใจ “ที่แรกหลงดีใจที่  
ป่านี้ได้รับประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ แต่เมื่อมาพบกับเหตุการณ์วันนี้เข้า ก็รู้สึกหมด  
กำลังใจ...คนกินเงินเดือนรัฐบาลให้มารักษาป่า แต่กลับร่วมมือกับนายทุนตัดไม้ขายเสียเองดู  
ไม่ต่างจากคนที่เขียดเนื้อพ่อแม่ตัวเองกินเท่าไรนัก” (205)

ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ แสดงให้เห็นว่าเมื่อแผ่นดินไม่ใช่ของประชาชนแต่เป็นสิทธิของรัฐ  
ทั้งรัฐยังให้อำนาจแก่กลุ่มนายทุนผู้เห็นแก่ตัวอย่างชอบธรรม สิ่งที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงการ  
ลิดรอนสิทธิของชาวบ้าน รวมถึงการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติอย่างแสนสาหัส หากมอง  
ด้วยมุมมองนิเวศสำนึกจะเห็นว่า สิทธิการครอบครองของรัฐเป็นแนวคิดที่ประดิษฐ์ขึ้นภายใต้  
อิทธิพลของรัฐที่มองว่าตนมีสิทธิใช้อำนาจ มองว่าผืนแผ่นดินเป็นของตนจะทำได้โดยยอมได้  
สามารถเป็นเจ้าของ สามารถครอบครองผลประโยชน์ ตลอดจนสามารถซื้อขายได้ ทำให้  
ชาวบ้านผู้มีสถานะรองเนื่องจากไม่สามารถให้ผลประโยชน์แก่รัฐได้จึงถูกจำกัดสิทธิในการ  
เข้าถึงทรัพยากรและได้รับการคุ้มครองชีวิตและไม่มีสิทธิ์ที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม

## ความสงฆ์

นวนิยาย *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* นำเสนอวิถีพรานป่าซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับธรรมชาติไม่ว่า  
จะเป็นด้านชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ หรือสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติโดยทำให้  
ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติในฐานะผู้ให้ ผู้มีพระคุณ และมีความสำคัญเท่าเทียมกับ  
กับสรรพชีวิตนำไปสู่การฉายภาพความแปรเปลี่ยนไปของธรรมชาติที่ถูกทำลายลงเพื่อ

ตอบสนองความต้องการผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มรวมถึงการรุกคืบเข้ามาของความเจริญ และต้องการเศรษฐกิจในระบบทุน นวนิยายนำเสนอความลุ่มหลงในมายาคติการมองตนเป็น ศูนย์กลางของมนุษย์ ผู้เชื่อว่าตนมีอำนาจชอบธรรมจากรัฐในการครอบครอง ครอบงำ กระทำ ต่อธรรมชาติอย่างไม่ปราณีจนทำให้ธรรมชาติ ผืนป่า สัตว์ป่า เสื่อมสูญไปในที่สุด กล่าวได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่ทำให้ผู้อ่านได้ขบคิดและตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์เกื้อกูลของธรรมชาติ ทั้งยังกระตุ้นเตือนให้ตระหนักปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นด้วยน้ำมือของมนุษย์ รวมทั้งการบอกเล่าปัญหาของชาวบ้านซึ่งเปรียบเหมือนเสียงที่ถูกกดทับให้มีเสียงขึ้นมา

แม้ว่าเวลาที่แต่งนวนิยายเรื่องนี้ผ่านไปเกือบ 20 ปี ทว่าปัญหาของ “มนุษย์ผู้เห็นแก่ตัว” ยังสามารถพบได้ในปัจจุบัน ปัญหาดังกล่าวยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาโดยรัฐ ชาวบ้านก็ยังคงเป็นกลุ่มคนที่ยังไม่มีสิทธิมีเสียงเช่นเดิม อย่างไรก็ตาม คำสั่งเสียของลุงหนูก็ไม่ได้สูญเปล่าเสียทีเดียว *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่* น่าจะก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในคุณแห่งป่าได้เป็นอย่างดี ร่างที่ร่วงหล่นราวใบไม้ของลุงหนูจึงมิได้ร่วงหล่นอย่างเปล่าประโยชน์ “คนอย่างข้าถึงจะเหมือนกันใบไม้สีเหลืองก็จริง แต่ก็จะไม่ร่วงไปเปล่าๆ ข้าจะร่วงลงไปเป็นปุ๋ยให้ใบใหม่งอกงามต่อไป”

## รายการอ้างอิง

- กฤตยา ณ หนองคาย. 2553. “คนกับป่า: ปัญหาเรื่องสิทธิการจัดการทรัพยากรในวรรณกรรมของวีณา บุญยัง.” ใน *แต่ศักดิ์ศรีเสมอกันทุกชั้นชน: วรรณกรรมสิทธิมนุษยชนศึกษา*, หน้า 191-218. นันทนัย ประสานนาม, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี และ คณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. 2556. *วรรณคดีสี่เขียว: กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. ปทุมธานี: นาคกร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. 2559. *แฉ่งวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาคกร.
- วราภา ธัญภัทรกุล. 2557. “เงียบ/งำ: ทศนะเรื่องสิ่งแวดล้อมและชนกลุ่มน้อยในนวนิยายเรื่อง *A Far Country* ของแดเนียล เมสัน และบทกวี *We Are Going* ของ เคธ วอล์คเกอร์.” *วรรณคดีสี่เขียวและวรรณคดีนานาชาติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีณา บุญยัง. 2560. *ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่*. กรุงเทพฯ: บ้านหนังสือ.